

Батурин — гетьманська столиця

Григорій, Григир чи Петро-Григорій Орлик?

Григорій Орлик — великий український патріот, визначний військовий діяч, дипломат часів короля Франції Людовика XV, маршал Франції. Син гетьмана Пилипа Орлика.

Сторінки життя Григорія Орлика мало відомі пересічному українцю. Досліджуючи життя та діяльність Г.Орлика, звертаєш увагу, що в різних джерелах він іменується по-різному: Григорій, Григир чи Петро-Григорій. Чому історики або письменники вживають його ім'я по-різному, а іноді навіть подвійне?

Найпевнішим доказом у цій справі є хресна довідка Григорія Орлика, яка зберігається в замку Дентевіль (Франція). У ній вказано одне ім'я — Григорій — та хрещені батьки: Іван Мазепа, Іван Ханенко та Людов Кочубей. Довідка була видана «Василієм Протопресвітером Батурина, Парохъ Церквъ Святителя Христова Миколая» у 1748 р. Отже, згідно з хресною довідкою — Григорій.

Для з'ясування, чому ім'я подвійне, звернімося до православного календаря. Найчастіше обрання імені дитини пов'язують із вшануванням імені святого цього дня. Вважається, що святий угодник, ім'я якого носить дитина, оберігає її протягом усього життєвого шляху. На один день може припадати по декілька імен, тому батьки обирають те, яке їм до вподоби. Отже, Григорій Орлик народився 16 листопада (за новим стилем) 1702 року. За православним календарем цього дня святкують: Георгія, Василя, Володимира, Павла, Миколи, Сергія, Івана, Йосипа, Петра, Александра, Кузьми.

Однак цілком допустимо вибрати імена серед святих, які вказані в календарі, за датою, що припадає на сороковий день від дня народження дитини, адже саме цього дня дитину вперше приносять до храму, а хлопчиків заносять до вітваря. Тому рахуємо сорок днів від дня народження Григорія, виходить — 26 грудня. Цього дня святкують: Василя, Григорія, Євгенія, Луки, Івана, Володимира, Якова, Омеляна, Аркадія, Олександра, Олексія, Миколи, Арсенія. Тому можна припустити, що подвійне ім'я дали за православним церковним календарем, враховуючи день народження й день, коли дитину вперше принесли до храму, — Петро-Григорій.

Не можна не розглянути звичаю, коли дитину могли назвати на честь родичів. Серед відомих представників роду Орликів ні Петра, ні Григорія знайти не вдалося, однак по лінії матері в родині Герциків був Григорій, рідний брат Гани (матері Григорія Орлика). Григорій Герцик — бунчуковий полковник, наказний полтавський полковник, прибічник гетьмана Івана Мазепи, а пізніше Пилипа Орлика. Тому, як ще один варіант, першого сина в родині Орликів могли назвати на честь рідного дядька.

Досить часто в історичній та художній літературі зустрічається ім'я Григир. Це можна пояснити як скорочене ім'я від Григорій. Ймовірно, життя Орлика в еміграції, дипломатична кар'єра на службі французького короля Людовика XV внесли свої корективи в ім'я.

Тож, беручи всі варіанти до уваги, зупинимося на імені Григорій, як і прописано у хресній довідці.

Українці мають знати і пам'ятати імена захисників козацької нації, серед них — Григорій Орлик.

Наталія ДРОБЯЗКО,
старший науковий співробітник
Національного історико-культурного
заповідника «Гетьманська столиця»

Коли вшановувати пам'ять жертв Батуринської трагедії 1708 року?

2 листопада цього року розгублено чи роздратовано (журналісти, представники органів державної влади, органи місцевого самоврядування, громадськості поставили менш численні питання щодо дати відзначення 310-х роковин Батуринської трагедії.

1) Коли вшановувати пам'ять жертв Батуринської трагедії 1708 року?

Ця трагічна історична подія відбулася 2 листопада 1708 року за існуючим тоді юліанським календарем. Його частіше називають «старий календар» або «старий стиль».

Проте День пам'яті в наш час — 13 листопада за сучасним григоріанським календарем.

До речі, перехід з юліанського на григоріанський календар (його часто називають «новим») у нашій країні був здійснений за рішенням Малої Ради Української Центральної Ради Української Народної Республіки від 25 лютого 1918 року.

Іншими словами, якщо ми хочемо відзначити пам'ять жертв Батуринської трагедії точно в день події, необхідно перевести дату трагедії за юліанським календарем на дату з григоріанським календарем: з 2 листопада 1708 року на 13 листопада 2018 року.

Також прохання НЕ посилатися на формулювання з довідки «Пам'ятні дати та ювілеї 2018 року», затверджене постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році» від 8 лютого 2018 року № 2287, де записано: «310 років з дня Батуринської трагедії (02.11.1708)». Тут правильно вказано дату, коли подія відбулася, тобто за юліанським календарем. У документі відсутнє вказування на дату Дня пам'яті. Природно, що його треба відзначати 13 листопада за сучасним григоріанським календарем, що й робили минулими роками.

2) Чи правомірно війська тодішнього агресора під командуванням Олександра Меншикова, які знищили Батурин, вшанувати тут різанину, називати «московськими військами», може, все-таки правильно буде «російськими військами»?

1708 року цар Петро Перший очолював державу під назвою «Московське царство». Держава Московське царство існувала від кінця XV століття. У Соборному Уложенні 1649 року використано назву «Московское государство».

1721 року Петро Перший проголосив себе імператором, а назву держави було змінено на «Всеросійська імперія».

Таким чином, правомірно називати війська тодішнього агресора саме як «московські війська».

Сергій БУТКО,
представник Українського інституту
національної пам'яті у Чернігівській області

Лісопильні заводи села Кладьківка

Київського
міщанина

Г. Д. Вольфіна

Побудований 1907 року на березі Десни (Стара пристань) на землі, купленій у місцевих заможних селян. Переданий в оренду ніжинським міщанам С. Б. Гершману, Берку Єлісеєву та Г. Ш. Казарновському. Працювали 2 пилорами, циркулярка, слюсарний верстат, млин, крупорушка, олісчавильня. Джерелом енергії був паровий двигун. Як паливо використовували дрова й відходи виробництва.

На цьому заводі виробляли таку продукцію: брус, дошки, борошно, крупи, олію. Продуктивність працівників заводу (за 8-годинний робочий день): млин перемелював 700 пудів зерна, олісчавильня — 50 пудів зерна.

Персонал заводу Вольфіна: 15 службовців, 100 робітників, до 75 сезонних робітників, пожежна команда.

Робочий час: 24 робочі дні на місяць, 16 робочих годин на добу (у дві зміни).

Прибутковість: до 1907 року оподатковували як склад з прибутковістю 850 рублів. Від 1908 року — як завод з прибутковістю 1894 рублі.

Восени 1919 року під час громадянської війни завод Вольфіна був частково зруйнований денікінцями. Склад готової продукції в січні 1920 року пограбували мешканці села. Від другої половини 1920 року працювала лише олісчавильня. Пізніше у 1920-х роках частину обладнання перевезли на завод Батюти на Нову пристань.

Кладьківського

козака М. І. Батюти

Побудований 1909 року на березі Десни (Нова пристань) на власній землі. Націоналізований 1919 року. Власник заводу М. І. Батюта емігрував до Польщі. Сини Григорій та Михайло були вбиті «червоними», Олексій, боєць армії УНР, емігрував до Чехії. Наймолодший син Федір, учасник Другої світової війни, доживав віку в Кладьківці.

На заводі Батюти працювали лісопильня, млин, олісчавильня. Джерелом енергії був нафтовий двигун. Продукція заводу: брус, дошка, шалівка, борошно, крупа, олія.

Продуктивність заводу (за одну зміну): лісопильня — 97 колод, млин — 62 пуди зерна, олісчавильня — 6 пудів зерна.

Персонал заводу Батюти: службовців — 3, робітників — 60, сезонних робітників — 25, пожежна команда.

1920 року працювала лише лісопильня, яка частково згоріла 1923 року. У подальшому була відремонтована. 1939 року рештки заводу Батюти вивезли до села Мрин.

Анатолій ЧУМАЧЕНКО,
вчитель, краєзнавець,
с. Кладьківка Куликівського району

Фото з архіву сім'ї власника заводу
Митрофана Івановича Батюти.

У бібліотеці Короленка вийшов покажчик «Історики та краєзнавці Чернігівщини»

Черговим посібником поповнилася серія бібліографічних покажчиків «Історики та краєзнавці Чернігівщини», започаткована 2003 року обласною бібліотекою ім. В. Короленка та обласною організацією Національної спілки краєзнавців України.

Побачив світ 23-ий випуск серії, присвячений історик, краєзнавцю, педагогу та громадському діячеві Миколі Олександровичу Константиновичу (1844 – 1886).

Він народився на хуторі Тищенко-вому Чернігівського повіту у дворянській сім'ї. У 1853 р. вступив до Чернігівської чоловічої гімназії, яку закінчив 1859 р. зі срібною медаллю. Через рік продовжив навчання на історико-філологічному факультеті Київського університету св. Володимира.

Після закінчення університету 1864 р. М. Константинович деякий час учительював у Рівненській гімназії. Повернувшись до Чернігова, в 1865 – 1875 рр. викладав історію та географію в місцевій чоловічій гімназії.

У 1874 р. землевласники Чернігівського повіту обрали М. Константиновича гласним повітового земства, а повітове земське зібрання надало йому ще й повноваження губерньського гласного. Незабаром він залишив учительську посаду, оскільки 16 грудня того самого року був обраний членом Чернігівської губерньської земської управи.

Як губерньський гласний та член губерньської земської управи М. Константинович значною мірою прислужився соціально-економічному й культурному розвитку регіону. Завдяки ініціативі М. Константиновича 12 грудня 1875 р. губерньське земське зібрання ухвалило створити статистичне відділення при губерньській земській управі. Значну підтримку М. Константинович надавав заснованій земством Чернігівській учительській семінарії.

Константинович був причетний до багатьох культурних і просвітніх проектів. Зокрема, він товаришував з відомим письменником Л. Глібовим. Разом з відомим громадським діячем, чиновником канцелярії чернігівського губернатора О. Тишинським Константинович у жовтні 1872 р. звернувся до «начальника губернии» з проханням дозволити відновити з 1 січня 1873 р. видання часопису «Черниговский листок». Як голова Чернігівської губерньської земської управи М. Константинович протягом 1884 – 1886 рр. був редактором часопису «Земский сборник Черниговской губернии».

Константинович належав до гурту ініціаторів створення й засновників Чернігівської громадської бібліотеки, що постанала 15 березня 1877 р.

Викладаючи в Чернігівській гімназії, він серйозно вивчав історію та археологію регіону. У 1872 р. на шпальтах «Записок Черниговского губернского статистического комитета» з'явилася стаття М. Константиновича «Заметки о трудах архиепископа Филарета по описанию Черниговской губернии».

Бібліографічний покажчик «Микола Олександрович Константинович (1844 – 1886)» має на меті систематизувати його доробок. Укладачами посібника стали відомі чернігівські науковці, історики-краєзнавці Олександр Коваленко й Олександр Рахно.

Посібник супроводжує допоміжний довідковий апарат, що складається з іменного та географічного покажчиків. Видання розраховане на викладачів і вчителів, студентів, працівників музеїв та архівів, краєзнавців.